

Собствеността върху медиите в България: гаранции за публичност и (не)прозрачност?

Център за изследване на демокрацията

11 март 2015 г.

Правен режим за разкриване на собствеността върху медиите - общи положения

- Независимостта на медиите и осъществяването на основни конституционни принципи, права и свободи
- Общи разпоредби на конституционното, наказателното, авторското право, изборното законодателство и редица специални закони (ЗДОИ и ЗЗЛД)
- Диференциран режим на регулиране на собствеността върху електронни и печатни медии (не обхваща онлайн медиите)
- Публичност и достъпност на информацията за собствеността

Правна регулация на електронните медии

- Формално-юридически гаранции (ЗРТ)
 - за независимост на доставчиците на медийни услуги в България от политическа и икономическа намеса
 - за недопустимост на цензурирането на медийни услуги
 - общи принципи за работата на обществените и търговските доставчици - за свободно изразяване, право на информация
 - общ режим за договорните отношения между журналисти и доставчици - забрана за външни въздействия; редакционни статuti за публицистика
- Осъществяването на гаранциите - в зависимост от реалната собственост върху медиите и от финансирането им

Правна регулация на електронните медии- продължение

- Лицензиране и доказване на собствеността и произхода на капитала
 - документи, доказващи произхода на капитала за последните три години
 - документи, удостоверяващи структурата на капитала и разпределението на собствеността в него
 - списък на медийните предприятия, в които кандидатите са акционери или съдружници
- Регистърна информация - публичност и недостатъчна прозрачност
 - Публичен регистър(СЕМ) - данни за наименованието на лицето, което упражнява контрол
 - Търговски регистър - размера на капитала, актуалното състояние на регистрираното дружество (седалище и адрес на управление, предмет на дейност и лица с представителна власт)

Правна регулация на печатните медии

- Специални разпоредби на *Закона за задължителното депозиране на печатни и други произведения (ЗЗДПДП)* за:
 - дефиниция за действителен собственик
 - задължение на издателите да публикуват информация за действителния собственик ежегодно и текущо в печатното произведение, в интернет страниците, в регистъра на Министерство на културата
 - отговорност на издателя и разпространителя за недеklarиране - малки санкции, практическа безнаказаност
- Липса на механизми за разкриване на капиталите, с които се придобива собствеността и се издържат медиите

Действителен собственик на офшорно дружество - обща изисквания и проблеми

- Закон за икономическите и финансовите отношения с дружествата, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим, свързаните с тях лица и техните действителни собственици
 - ограничаване на достъпа на офшорни дружества и свързани с тях лица до учредяване или придобиване на участие в лица, опериращи електронни и издаващи печатни медии
 - изключения от забраната и вписване в ТР (в т.ч. данни за ФЛ - собственик); високи санкции за нарушения в режима на изключения
 - други възможности за прикриване на действителния собственик - извън обхвата на закона
- Кратка практика; спорни разпоредби (изключенията, дефиниция за свързани лица); празноти; проблеми с офшорните зони при установяване собствениците на офшорни дружества и свързаните с тях лица; дискутирани промени

Общи изисквания за прозрачност в управлението и собствеността на електронните и печатните медии

- Гражданите и юридическите лица имат право на достъп до информация за:
 - лицата, които участват в управлението на съответното средство за масова информация или осъществяват ефективен контрол върху управлението или върху дейността му
 - икономически свързани лица, които участват в управлението и на други средства за масова информация, което им позволява да осъществяват ефективен контрол върху тяхното управление или върху дейността им
 - финансовите резултати на собственика на средството за масова информация и разпространението на неговата продукция

Концентрация на медийния пазар - състояние и предизвикателства

- ЗЗК/КЗК - контрол за концентрациите в медийния сектор и определяне на злоупотребата с господстващо пазарно положение
 - оценка на концентрацията, основана само на икономически анализ
 - не се отчита гарантирането на плурализма и свободата на словото
- Концентрация на пазара на разпространение на вестници и печатни издания (КЗК - секторен анализ)
 - липса на достатъчно данни за пазара
 - тенденции към хоризонтална и вертикална интеграция на пазара, която затруднява навлизането на нови участници
 - липсват достатъчно прозрачност и ясни правила за осъществяване на дейността в сектора

Саморегулации

- **Различни системи за саморегулация**
 - **Етичен кодекс на българските медии** (редица професионални обединения): правила за събиране и предоставяне на достоверна информация, редакционна независимост и взаимоотношения между медиите; етични комисии в електронните и печатните медии
 - **Професионално-етичен кодекс на българските медии и правилник** (Български медиен съюз): етична комисия за квотен принцип, регистър на собствеността на членуващите в съюза
 - **Национални етични правила за реклама и търговска комуникация** (Национален съвет за саморегулация - сдружение на рекламодателите): етика в рекламата, разграничение между платена комуникация и редакционните материали; не обхващат политически кампании
- **Недостатъци**
 - неоползотворен потенциал
 - фрагментираност на механизмите за саморегулация
 - неефективно противодействие на политически/икономически натиск, манипулиране на общественото мнение
 - зависимост от политическата ситуация

Социални медии и неформални обединения

- Социалните медии
 - алтернативен източник на информация, основана на собствени разследвания
 - разкриване на лошите медийни практики и интересите зад тях
 - често цитиран източник в официалните медии
 - нарастващо въздействие върху общественото мнение при ниско доверие към класическите медии
 - роля за развитието на неформални обединения, прокламиращи независимостта на медиите и медийния плурализъм
 - съдържанието в интернет - извън обхвата на правното регулиране
 - възможност за манипулативно използване
 - неизследвано въздействие върху медийния плурализъм
- Европейската гражданска инициатива за медиен плурализъм - част от Европейската инициатива за приемането на директива на ЕС

Основни предизвикателства

- Възможности за заобикаляне на закона за разкриване на собствеността и срещу концентрацията на медийната собственост; ненаказаност на нарушенията
- Невъзможност за разкриване произхода на капиталите, с които се придобива медийна собственост
- Липса на законодателна основа за оценка на реалното влияние на медиите
- Дефицитите в регулацията и саморегулациите - „благоприятна” среда за корупция
- Ниско доверие в независимостта на медиите